

The Gleaner

Vol 1 (1963)

Μία ωδή της Ευανθίας Καϊρη στον Εφέσου Διονύσιο τον Καλλιάρχη

Β. Π. Παναγιωτόπουλος

doi: [10.12681/er.9598](https://doi.org/10.12681/er.9598)

Copyright © 2016, Β. Π. Παναγιωτόπουλος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Παναγιωτόπουλος Β. Π. (2016). Μία ωδή της Ευανθίας Καϊρη στον Εφέσου Διονύσιο τον Καλλιάρχη. *The Gleaner*, 1, 235-237. <https://doi.org/10.12681/er.9598>

ΜΙΑ ΩΔΗ ΤΗΣ ΕΥΑΝΘΙΑΣ ΚΑΪΡΗ ΣΤΟΝ ΕΦΕΣΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟ ΤΟΝ ΚΑΛΛΙΑΡΧΗ

Στὸ βιβλίον τοῦ Κώστα Ν. Τριανταφύλλου γιὰ τὸ Ἀρχεῖο τῆς οἰκογενείας Χαιρέτη¹ δημοσιεύεται ἀπὸ ἔντυπο μονόφυλλο τὸ κείμενο μιᾶς ὠδῆς πρὸς τὸν Μητροπολίτη Ἐφέσου Διονύσιον τὸν Καλλιάρχη μὲ τὴν ὑπογραφή Ε. Ν. Τὸ μονόφυλλο ἔχει τυπωθεῖ στὸ τυπογραφεῖο τῶν Κυδωνιῶν καὶ εἶναι ἀχρονολόγητο καὶ ἀβιβλιογράφητο². Τὸ γεγονός ἐστι στὸν μικρὸ ἀριθμὸ τῶν προϊόντων τῆς τυπογραφίας τῶν Κυδωνιῶν ἔρχεται νὰ προστεθεῖ ἄλλο ἓνα, ἔγινε ἀφορμὴ γιὰ μιὰ μικρὴ ἔρευνα πού εἶχε τὰ ἀκόλουθα ἀποτελέσματα.

Τὰ ἀρχικὰ Ε. Ν. δὲν παρουσιάζουν ἰδιαίτερες δυσκολίες. Καὶ ἀπὸ τὸν πίνακα ὀνομάτων τῆς Βιβλιογραφίας Γκίνη - Μέξα ἀκόμη, χωρὶς ἄλλη ἔρευνα, μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ συμπληρώσει ἀνεπιφύλακτα: Εὐανθία Νικολάου Καΐρη). Ἔχουμε δηλαδὴ μιὰ ὠδὴ τῆς Εὐανθίας Καΐρη³ πρὸς τὸν Μητροπολίτη Ἐφέσου Διονύσιον⁴. Ὁ Διονύσιος Πίστης⁵ ἔγραψε πρῶτος γι' αὐτὴ τὴν ὠδὴν, χωρὶς ὅπως φαίνεται, νὰ γνωρίζῃ τὸ ἔντυπο γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται λόγος ἐδῶ. «Τὸ 1817 ἢ 18 ἔτος ἦλθεν εἰς Κυδωνίας ὁ Ἐφέσου Διονύσιος Σούτζου⁶ περιοδικῶς, ἐπεσκέφθη τὴν Σχολὴν καὶ διδασκάλους, ἐπεσκέφθη δὲ καὶ τὴν Εὐαν-

1. Κώστα Ν. Τριανταφύλλου, *Ἡ Βυζαντινὴ οἰκογένεια Χαιρέτη καὶ τὸ ἐν Πάτραις Ἀρχεῖον* τῆς, Πάτρα 1962. Στὴ σ. 18 ὁ συγγραφέας θεωρεῖ τὴν ὠδὴν ἔργο τοῦ Κηρύκου Χαιρέτη.

2. Δ. Σ. Γκίνη - Β. Γ. Μέξα, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία, 1800 - 1863*, τόμ. 1 - 3, Ἀθήνα 1939 - 1957, πρβλ. Ι. Π. Ζωγράφου, *Βιβλιογραφία Θεοφίλου καὶ Εὐανθίας Καΐρη*, «Νέα Ἑστία», 54 (1953), σσ. 1125 - 1132.

3. Δ. Π. Πασχάλη, *Εὐανθία Καΐρη, (1799 - 1866)*, Ἀθήνα 1919, πρβλ. Κούλας Εηραδάκη, *Εὐανθία Καΐρη ἢ πρώτη Ἑλληνίδα πού κατέκτησε τὴ μόρφωση*, Ἀθήνα 1956.

4. Π. Κοντογιάννη, *Διονύσιος Καλλιάρχης*, «Ἀθηνᾶ», ΙΗ' (1906), σσ. 145-196. Πρβλ. Ν. Α. Βέη, *Συμβολὴ εἰς τὰ Σχολικὰ πράγματα τῆς Σύμῃος*, «Μικρασιατικὰ Χρονικά», 1 (1938), σ. 236, ὅπου συγκεντρώνεται ἀρκετὴ βιβλιογραφία.

5. Διονυσίου Πίστη, πρ. Μητροπολίτου Ἐάνθης, *Περιογραφή τῆς Νήσου Ἀνδρου*, Ἐρμούπολις 1881, σ. 41.

6. Τὸ ἐπώνυμο τοῦ Διονυσίου εἶναι Καλλιάρχης. Σφάλλεται ὁ Δ. Πίστης ὅταν τὸν ἀποκαλεῖ Σούτσο.

θίαν μεθ' ἧς ὠμίλησεν γαλλισί και ἰταλισί· αὕτη προσέφερον ἀντῶ ἐν προσφώνημα ἠρωϊκόν, ἐκεῖνος δὲ ἐν πολύτιμον ἐπανωφόριον - σάλι και 25.000 γροσία». Ἡ πληροφορία για τὴν τεράστια ποσότητα τῶν 25.000 γροσιῶν εἶναι βέβαια ἀνυπόστατη. Εὐκολα δμως μπορεῖ νὰ γίνει ἡ ταύτιση ἀνάμεσα στὸ ἠρωϊκὸν προσφώνημα τῆς παραπάνω πληροφορίας και στὴν ὠδὴ πού μᾶς ἀπασχολεῖ.

Μὲ ποιὰ ἀφορμὴ τυπώθηκε ἡ ὠδὴ δὲν εἶναι εὐκολο νὰ ἐξακριβωθεί. Τὸ πρῶτο γίνεται δυσκολώτερο γιατί τὸ ἔντυπο εἶναι ἀχρονολόγητο. Ὅπωςδὴποτε βέβαια τυπώθηκε ἀνάμεσα στὸ καλοκαίρι τοῦ 1819 (ἄφιξη τοῦ τυπογραφείου και τοῦ τυπογράφου Κ. Τόμπρα ἀπὸ τὸ Παρίσι στὶς Κυδωνίες) και στὶς 3 Ἰουνίου τοῦ 1821 (καταστροφὴ τῶν Κυδωνιῶν και τοῦ τυπογραφείου). Ἐνας συσχετισμὸς μὲ τὸ πιθανὸ γεγονὸς μιᾶς πανηγυρικῆς ἀπαρχῆς τῆς λειτουργίας τοῦ τυπογραφείου ἴσως δὲν θὰ ἦταν ὀλότελα ἀστυχος. Ὁ Καλλιάρχης εἶναι γνωστὸς προστάτης τῆς Σχολῆς τῆς ὁποίας τμήμα εἶναι τὸ τυπογραφεῖο. Εἶναι εὐλογο νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ἕνα ἔντυπο τοῦ τυπογραφείου, τὸ πρῶτο ἴσως, ἀφιερώνεται ἀπὸ εὐγνωμοσύνη στὸν Καλλιάρχη. Για νὰ ἀπαντήσουμε στὸ ἐρώτημα γιατί τυπώνεται ἕνα στιχοῦργημα πού εἶχε ἐκπληρώσει τὸν προορισμὸ του, εἶχε δηλαδὴ προσφερθεῖ στὸν προστάτη τῆς Σχολῆς, θὰ κάνουμε δυὸ ὑποθέσεις. Ἡ μία εἶναι νὰ προτιμήθηκε αὐτὸ γιατί εἶχε γίνει ἀγαπητό, και ἴσως κυκλοφοροῦσε χειρόγραφο, στοὺς κύκλους τῆς Σχολῆς. Ἡ ἄλλη ὑπόθεση μπορεῖ νὰ μᾶς φέρει στὴν ἀμιλλα τῶν πόλεων, Χίου και Κυδωνιῶν, σὲ ποιὰ ἀπὸ τίς δυὸ θὰ τυπωθεῖ τὸ πρῶτο ἔντυπο. Τὰ σχετικὰ, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Χίου, τὰ γνωρίζουμε⁷. Ἄν ἐπικρατοῦσε τὸ ἴδιο πνεῦμα και στὶς Κυδωνίες, βάσιμα μποροῦμε νὰ ὑποθέσουμε πὼς ὅταν ἔγινε ἡ ἐγκατάσταση τοῦ τυπογραφείου ἀναζητήθηκε ἀμέσως κάτι σύντομο για μιὰ δοκιμὴ, για μιὰ πρώτη πα-

7. Συγκεντρωμένη βιβλιογραφία για τὸν Κ. Τόμπρα βλ. στοῦ Φ. Η. Ἡλιοῦ, Ἐπὶ τὴν ἀλληλογραφία τοῦ Κοραῆ, ἀνέκδοτα και ξεχασμένα γράμματα, «Ἐρανὸς εἰς Ἀδαμάντιον Κοραῆν», Ἀθήνα 1956, σ. 122 και σ. 74 τοῦ ἀνατύπου. Πρβλ. ἀκόμη, Σπ. Δ. Λουκάτου, Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς και ἡ ἐν Χίῳ τυπογραφία, «Εἰς μνήμην Κ. Ἀμάντου», Ἀθήνα 1960 σ. 196, σημ., ὅπου συμπληρωματικὲς βιβλιογραφικὲς ἐνδείξεις. Τὸ σύντομο διάγραμμα τῶν σπουδῶν και τῆς δράσης του πού παρέχεται στὴ σημείωση αὐτὴ εἶναι στὸ μεγαλύτερο μέρος του λαθεμένο. Πότε ἀκριβῶς, μέσα στὸ καλοκαίρι τοῦ 1819, ξαναγύρισε στὶς Κυδωνίες ὁ Τόμπρας δὲν μπόρεσα νὰ τὸ ἐξακριβώσω. Πάντως τὸ περ. «Ἀθηνα» τοῦ Παρισιοῦ, ἀρ. τεύχ. 1 (28 Φεβρ. 1819) σ. 6, δίνει τὴν πληροφορία ὅτι ὁ Τόμπρας «σκοπεῖ νὰ ἐπιστρέψῃ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς εἰς τὴν πατρίδα του και νὰ συστήσῃ ἐργαστήριον τῆς ἱερᾶς ταύτης τέχνης».

8. Σπ. Λουκάτου, ἔ. ἀ.

Εἰς τὸν Σεβασμιώτατον ἅγιον ἘΦἙΣΟΥ
κύριον ΔΙΟΝΥΣΙΟΝ Καλλιάρχην
τὸν Σεβαστὸν τῆς ἱεραῆς
Συνόδου Πρόεδρον.

Καλλιάρχων τὸ Γένος
Λαμπρύνεις, Ἱεράρχα!
ἘΦἙΣΟΥ Ποιμενάρχα!
Προστάτα τῶν Μουσῶν.
Τοῦ Βύζαντος τὸ Ἄστυ
Σὲ εἶδε γεννηθέντα,
Σὲ βλέπει ἰδρυθέντα
Θρόνου ἐφ' ὕψηλῳ.
Πῆθος τῶν ὀρθοδόξων
Χαίρει σὴ Προεδρεία,
Ἡ Σύνοδος ἡ Θεία
Φαιδρύνεται λαμπρῶς.
Λάρισσα τί κηρύττει,
ἘΦἙΣΟΣ μεγαλύνει
Ψυχὴν σου ἰλαρὰν.
Αἱ Πιερίδες πάλιν
Ἀπὸ τοῦ Ἑλικῶνος
Πλέκουσαι τοὺς ρεφάνους,
Ἄιδουσι μελωδῶς· Ζήτω ὁ Καλλιάρχης
Ζήτω Μουσῶν Προστάτης! Ζήτω περιχαρῶς!

Ε. Ν.

Ἐν τῇ Τυπογραφίᾳ τῆς τῶν Κυδωνίων Σχολῆς, παρὰ Κωνσταντίνου Τόμπρα Κυδωνιῶς.

Τὸ μονόφυλλο τοῦ τυπογραφείου τῶν Κυδωνιῶν μετὰ τὴν ὠδὴν τῆς Εὐανθίας Καΐρη
(Διαστ. 0,25×0,18)

ρρυσίαση. Ἡ ἐξαιρετικὴ καλαισθησία μάλιστα μὲ τὴν ὁποία ἔχει γίνεи ἢ τυπογραφικὴ σύνθεσις δείχνει ὅτι ὁ Τόμπρας κάνει μιὰ ἐπίδειξι τῶν ἱκανοτήτων του ὡς τυπογράφου. Ἡ ὠδὴ τῆς Εὐανθίας Καίρη ἦταν κατὰλληλῆ σύντομη, μόλις λίγες ἀράδες κι' αὐτὲς ἀφιερωμένες στὸν προστάτη τῆς Σχολῆς. Ὁ συνδυασμὸς ἦταν αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ ζητοῦσε ἡ στιγμὴ.

Κάθε ἀπόπειρα γιὰ αἰσθητικὴ ἀξιολόγησι τῆς ὠδῆς θὰ κατέληγε σὲ ἀρνητικὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ Εὐανθία Καίρη, κόρη 18 - 19 χρόνων τότε, δὲν εἶχε τίς προϋποθέσεις γιὰ ποιητικὲς ἐπιδόσεις ὑψηλότερης ποιότη-
τας. Μιὰ σύγκρισις μάλιστα ἀνάμεσα στὴν ὠδὴ καὶ στὴν ἀφιέρωσι τοῦ «Ἀγάθωνα»⁹ ἀπὸ τὸν Κούμα στὸν ἴδιο Μητροπολίτη δείχνει ὅτι ἡ Εὐανθία εἶχε ἐπηρεασθεῖ βαθυτάτα ἀπὸ τὸ κείμενο αὐτό. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς εἴκοσι στίχους τῆς ὠδῆς εἶναι ἀτόφιες σχεδὸν φράσεις ἀπὸ τὴν ἀφιέρωσι τοῦ Κούμα. «Ἡ Λάρισσα κηρύττει», «Ἡ Ἐφεσος χάρει» κ. ἄ. εἶναι κοινοὶ τόποι σὰ δυὸ κείμενα.

B. Π. Παναγιωτόπουλος

9. Βειλάνδου, Ἀγάθων Μεταφρασθεῖς ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν ὑπὸ Κ. Μ. Κούμα, Μέρος Πρῶτον, Βιέννη 1814.